

„Ustawa 2.0”: proponowane zmiany

II Konferencja Liderzy Zarządzania Uczelnią LUMEN 2016
14-15 listopada 2016

Prof. dr hab. Marek Kwiek
Centrum Studiów nad Polityką Publiczną
Katedra UNESCO Badań Instytucjonalnych i Polityki Szkolnictwa Wyższego
UAM w Poznaniu
kwiekm@amu.edu.pl

Stan zaawansowania prac

- Dokument gotowy (skład i druk)
- 17 listopada (czwartek) – dokument na stronie www.ustawa20.amu.edu.pl – początek konsultacji
- Część I – Wprowadzenie (20 s.)
- Część II – Prezentacja modułowa: 6 części, 30 modułów (80 s.) (wymogi kontraktowe)

Założenia (1)

- **Diagnoza:** wzmocnienia wymaga system **nauki** (słabnie); system **kształcenia** jest na akceptowalnym poziomie.
- **Demografia** wzmacnia poziom kształcenia, ale pozostaje **bez wpływu na poziom nauki** (w dzisiejszym systemie).
- Czas na reformę **nauki** akademickiej – poprzez reformy **uczelni** (zarządzanie, finansowanie, kariera akademicka).
- Dwa filary:
 - **doskonałość naukowa**, oraz
 - **silne wsparcie państwowe** (finansowe i instytucjonalizujące akademicki **prestż** w polskiej nauce – uprawnienia, stopnie, tytuły).

Założenia (2)

- „**Konkurencja**” i „**doskonałość naukowa**” – umożliwienie dostępu do dużych środków **najlepszym** naukowcom (zespołom badawczym), jednostkom organizacyjnym i uczelniom: w oparciu o **jasne** kryteria naukowe.
- **Przejrzystość** reguł; ewaluacja **indywidualnych** osiągnięć naukowych; brak **uznaniowości** ocen; jasne, z góry znane **procedury**; **otwartość** i poddanie **międzynarodowej** ocenie środowiskowej; oraz **niezmiennność** reguły gry akademickiej = **minimalne** warunki niezbędne do sukcesu reform.
- Proponowany zbiór rozwiązań: to **zamknięty system naczyń połączonych**, którego **paliwem** jest istotnie **zwiększony poziom publicznego finansowania w najlepszych obszarach** sektora szkolnictwa wyższego i (akademickiej) nauki.

Założenia (3)

- Najważniejszy **wymiar** reform: **finansowy**.
- **Poziom** i **sposób** finansowania sektora akademickiego: potrzebna **radikalna** zmiana.
- Brak zmian w nakładach = **gwarantowana porażka** reformy.
- Reforma musi zmienić najgłębiej funkcjonowanie **najlepszych ośrodków**, które stanowią **międzynarodową wizytówkę** w szkolnictwie wyższym. (Argument: „poprawa **losu studentów** polskich uczelni” - nie wystarcza).
- W porównaniu z EU=15: polskie uczelnie są **finansowane zbyt słabo i zmieniają się zbyt wolno**. Potrzebne kompleksowe, wieloletnie przyspieszenie.
- Wzorce są – wystarczy chcieć. Brak **usprawiedliwień** po 25 latach!
- Celem: znacząca poprawa jakości funkcjonowania akademickiego **najlepszych** instytucji i naukowców - oraz wzrost **autonomii** odnoszących sukcesy instytucji. **Nie wszystkich, nie wszędzie**.
- Dzisiaj nadal **duża część naukowców** w ogóle nie zajmuje się uprawianiem badań na **zauważalną skalę (w tym: międzynarodową)**.

Założenia (4)

- **Masa krytyczna zmian i nakładów.**
- **Bez istotnie zwiększonego, publicznego finansowania** proponowane mechanizmy różnicowania systemu doprowadzą do **(wyniszczającej) walki o kurczące się zasoby.**
- **Międzynarodowa pozycja kraju** (w dziedzinie badań) zależy od **małej liczby bardzo dobrych uczelni** – a nie od dużej liczby uczelni z perspektywy nauki globalnej **całkowicie nieobecnych.**
- Stawiamy na:
 - **silne zróżnicowanie systemu,**
 - **sformalizowanie** podziału funkcji między instytucjami,
 - **wzmocnienie uniwersytetów** jako instytucji,
 - **interdyscyplinarność** badań naukowych oraz
 - **doskonałość naukową** (*excellence*).

Propozycje (1)

- Docelowo **trzy typy uczelni**. Kategoryzacja wg. KEJN kluczowa – liczba jednostek o kategorii A i A+ (oraz kategorii C) dzisiaj.
- **Misję badawczą** koncentrujemy w ośrodkach o najwyższych osiągnięciach naukowych - poprzez **mechanizmy stopniowej kumulacji środków na badania**, zamiast ich stałego **rozdrabniania**. Niezbędny **efekt skali**.
- **Wszystkie trzy typy uczelni są równie istotne** dla zrównoważonego funkcjonowania kraju, gospodarki, jak i systemu nauki i szkolnictwa wyższego.
- **Sformalizowanie podziału** między instytucjami = położenie kresu szkodliwej **fikcji** istnienia wielofunkcyjnych instytucji w systemie (przy braku środków).
- Uczelnie badawcze (w tej kategorii: flagowe); badawczo-dydaktyczne; oraz dydaktyczne - różniące się mechanizmami **finansowania, misją** oraz **ścieżkami kariery** zawodowej.
- Wzmocnienie **uczelni** w systemie szkolnictwa wyższego kosztem z jednej strony **wydziałów**, a z drugiej regulacji **centralnych**.
- Wzmocnienie ciał **jednoosobowych** uczelni (rektora i dziekanów) kosztem ciał **kolegialnych** (senatów, rad wydziałów).
- Równowaga między systemem **dotacji** i systemem **grantowym** (stabilność).

Propozycje (2)

- **Uczelnie flagowe (3-5)** – wyłoni „**Narodowy Program Doskonałości Naukowej**” (NPDN): konkurs na duże 6-letnie finansowanie po następnej parametryzacji (2021) - spośród uczelni **badawczych**. W ciągu dekady uniwersytety klasy **światowej**.
- Uczelnie badawcze: program „**Milion za milion**” (NCN etc. oraz **zafakturowane** przychody z gospodarki) - systematyczne **podwajanie** funduszy zdob. konkursowo – przyspieszy ich wyłanianie (tylko dla kat. A i A+).
- Systemowe poszukiwanie takiej kadry, która wnosi duży **dorobek naukowy i dysponuje ponadprzeciętnym potencjałem badawczym**.
- Zróżnicowanie **obowiązków, pensji, wymagań**.
- Procesy **przepływu kadry** w systemie będą się wiązać z **dalszą koncentracją** zasobów i talentów.

Propozycje (3)

- **Uczelnia badawcza:**
 - **specyficzną strukturę przychodów** (ponadprzeciętny odsetek **przychodów z badań** naukowych oraz ich ponadprzeciętna wysokość) oraz
 - **specyficzną strukturę produkcji naukowej** (ponadprzeciętny odsetek **międzynarodowych**, prestiżowych publikacji oraz ich ponadprzeciętna liczba).
- Chcemy **silnie zróżnicować uczelnie** – oddzielić **przeciętność naukową** od naukowej **doskonałości** (na poziomie instytucji i jednostek organizacyjnych) – czego nie da się osiągnąć poprzez samo działanie **algorytmu** rozdzielającego dotację podstawową. Dlatego:
 - wzmacniamy w mechanizmach finansowania rolę **indywidualnych funduszy konkurencyjnych** (NCN, FNP, ERC, Horyzont 2020),
 - wprowadzamy skorelowane z nimi **ministerialne fundusze celowe** (mechanizm Programu MZM w wybranych ośrodkach A i A+) oraz
 - **mechanizmy instytucjonalne** w ramach wspierania wieloletnich wybitnych osiągnięć naukowych (Program NPDN) i PPP.

Propozycje (4)

- Decentralizacja – czy **centralizacja**? Dziś – centralizacja (sytuacja kryzysowa, reforma **odgórna** wyłącznie, finansowanie **państwowe**)
 - silniejsza, profesjonalna agencja rządowa PKA
 - silniejsza, profesjonalna CK (inny wybór)
 - **podniesione wymagania do uprawnień** doktorskich i habilitacyjnych (zmniejszona liczba jednostek) (12 i 18)
 - wzmocnienie **hierarchii w nauce**: dr, dr hab., profesor (uproszczenie i udrożnienie)
 - zniesienie prof. uczelnianej (przedsionek do prof.. – 5 lat, 2021/2022)
 - doktoraty i habilitacje w **dziedzinach** (22), a nie **dyscyplinach** (97) – interdyscyplinarność, bliżej paneli NCN i ERC (rośnie liczba, postępujące **rozdrobienie**)
 - związywanie parametryzacji z systemem **uprawnień** (A+, A, B-1, B-2, C). Wyłączenie małych jednostek, wyłącznie jednostki uczelniane. B – zbyt pojemna (56%). Jakość – nie ilość. Liczba N przypisana do osoby.
 - Uprawnienia do nadawania stopni naukowych – tylko uczelnie badawcze i badawczo-dydaktyczne. Tylko uczelnie, które w danej dziedzinie nauki są **aktywne badawczo (wyrażone jest to odpowiednią oceną parametryczną – kategorie A i A+ dla stopni doktora habilitowanego, oraz dodatkowo kategoria B1 dla stopni doktora)**. Nie - liczba pracowników samod.

Propozycje (5)

- **Wiek:** uniemożliwienie prawne: decyzje **awansowe** (recenzje), **finansowe** (recenzje w grantach) oraz praca **etatowej** w sektorze publicznym i dawanie **uprawnień** w sektorze niepublicznym osobom, które **ukończyły 70 rok życia** (w przypadku profesorów tytularnych).
- **Stan spoczynku** 75% pensji (prof. tytularny 30 lat sektor publiczny)
- **Rady powiernicze** – wybór rektorów w 2020 r.
- Zakaz **wieloletowości** – do uprawnień wyłącznie w I miejscu pracy (I i II poziom).
- **Rozluźnione wymagania** wobec kadry – penalizacja poprzez obniżone wynagrodzenia po 8 latach.
- **Kadra naukowa, dydaktyczna** – oraz n-d (autonomia uczelni)
- Zniesienie **centralnego pensum i widełek płacowych**
- Radykalne zwiększenie **poziomu wynagrodzeń w grantach NCN dla osób zatrudnionych** (oraz nowa forma – stypendium NCN)
- **Dwukrotne zwiększenie budżetu NCN** – rola w wyłanianiu uczelni badaw. (MZM, stypendia)
- **Silna ocena okresowa co 4 lata** – skuteczny przegląd kadry wedle typu uczelni – zróżnicowanie wymagań
- **Wzmocniona rola CK w procedurach hab. i prof.**
- **Wymiar międzynarodowy** w hab. i prof. : inne wymagania (nie: promotor etc.)
- Brak dotacji statutowej na badania dla uczelni **dydaktycznych**
- **Doktoranci – limit:** centralne (i uczelniane) stypendia. Badania. Likwidacja trybu niestacjonarnego. Plus doktoraty (nie – habilitacje) wdrożeniowe.
- **Lista B czasopism – niska ryczałtowa punktacja.**
- **Zakaz pracy** po doktoracie – lub staż **podoktorski**.
- **Etatyzacja** – 1000 profesur państwowych (PPP), konkurs kaskadowy, 100 rocznie (razem z NPDN).

Dziękuję za uwagę!

kwiekm@amu.edu.pl

Propozycje (6)

- Wprowadzenie **trzeciego filara do architektoniki finansowania** szkolnictwa wyższego (obok finansowania dotacyjnego i projektowo/grantowego): finansowania **doskonałościowego** rozdysponowywanego w drodze konkursów, co z kolei będzie prowadzić do wyłonienia uczelni flagowych spośród najlepszych uczelni badawczych.
- Finansowanie działalności **dydaktycznej** uzależnione od **typu uczelni**. Docelowo **różne algorytmy podziału** środków dla trzech typów uczelni, uczelnie dydaktyczne – składnik badawczy z wagą zero.
- Ustalenie wysokości publicznych środków finansowych przeznaczonych na naukę w relacji do PKB w wysokości porównywalnej z wysoko rozwiniętymi krajami europejskimi (**docelowo 1,5% w 2020 i 2% w 2025 r.**). Wysokość docelowa oraz **okres dochodzenia do założonych wielkości – zagwarantowane w ustawie**.
- Wzmocnienie stabilności finansowej uczelni poprzez **odejście od corocznego przydzielania dotacji: dotacje przydzielane na podstawie umowy zawieranej między MNiSW i uczelniami na okres 4 lat**. Docelowo przeważająca część środków ustalana na podstawie przebudowanych trzech algorytmów
- **Uwolnienie uczelni publicznych ze ścisłych regulacji** utrudniających racjonalne i efektywne wydatkowanie środków publicznych: środki otrzymane z budżetu (poza dotacjami celowymi) **traktowane jako ryczałt**, bez obowiązku rozliczania się ze sposobu ich wydatkowania.